

vėlesniais laikais (epiniame sanskrite ir vėliau) tokie dalyviai verbalizuojami, tolydžio įtraukiami į veiksmažodžio paradigmą. Manyti, kad sakinyje *tėvo eita* genityvas pakeitė nominatyvą pagal *tėvo sėta rugiai* pavyzdį trukdo ir paties autoriaus suponuojama visos paradigmos raidos kryptis – iš ergatyvinės į akuzatyvinę. Tokiomis aplinkybėmis lyg ir reikėtų laukti, kad nominatyvas pakeistų genityvą tranzityvinėje konstrukcijoje, o ne atvirkščiai.

Posesyvinės kilmės konstrukcija *tėvo eita* gali būti net senesnė negu s. ind. *rājā gataḥ* (genityvo posesyvinę prigimtį rodo asmeninių įvardžių formos: *māno|tāvo eita*). Iš intransityvinių veiksmažodžių padarytų lietuvių kalbos dalyvių bev. g. formos kartais eina daiktavardžio pozicijoje (*sūkta nedrūta* ir pan.); lie. *būta* tebevertojamas tokia pačia reikšme kaip s. ind. *bhūtām* 'praeitis', 'kas būta', plg. dar pr. *billiton* 'kas pasakyta' nepažodžiui verstame dažname pasakyme *ka ast sta billiton* 'was ist das', got. *qiþano* 'pasakyta' (*usfullnoda þata qiþano* Matth. 27, 9), lot. *iussum* 'kas įsakyta, įsakymas'. Su tokių iš intransityvinių veiksmažodžių padarytų dalyvių bev. g. formomis posesyvinės reikšmės genityvas galėjo būti iš seno siejamas panašiai kaip kitų kalbų atitinkamos reikšmės prielinksninės konstrukcijos, plg. s. rus. *om mĕ zanovĕdano* 'tavo pažadėta', lot. *a nobis dictum est* CaesBG V, 6, 1 'mūsų pasakyta'. Kadangi tranzityvinių ir intransityvinių veiksmažodžių opozicija indoeuropiečių kalbose, matyt, nėra pirminė, tarp *tėvo sėta* ir *tėvo eita* tipo konstrukcijų kitados neturėjo būti esminio skirtumo.

Ergatyvo refleksu knygos autorius laiko ir genityvą po veiksmažodžių, reiškiančių 'pri(si)pildyti', pvz.: *žėmė primirko lietaūs; kiėmas pribiro pelių; trobà priėjo žmoniū* (p. 185–189). Manoma, kad sakinyje *tėvas bijo vilko* iš pradžių galėjęs reikšti maždaug 'vilkas kelia baimę tėvui (baido tėvą)'. Taigi čia genityvas kitados buvęs agentyvinis linksnis, kaip ir sakinyje *jis nori miėgo* (p. 192). Panašūs reikšmės pakitimai, įvykę dėl ergatyvinio sakinio struktūros tipo virtimo akuzatyviniu, įžiūrimi ir sakiniuose su veiksmažodžiais, reiškiančiais 'prisiminti', 'mylėti' ir pan. (192–194). Šią pažiūrą autorius remia gruzinų kalbos paralelėmis. Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų istorijoje duomenų, kurie galėtų patvirtinti tokius pakitimus, nežinome.

Kaip matome, per lietuvių kalbos faktus autorius stengiasi įžvelgti tolimą indoeuropiečių kalbų praeitį. Pasakyti samprotavimai dėl kai kurių prielaidų nėra kiek nemažina knygos vertės; priešingai – diskutuoti teiginiai skatina lingvistinę mintį ir naujas interpretacijas. Iš sintaksinių konstrukcijų apžvalgos bei analizės akivaizdžiai išryškėja lietuvių kalbos sintaksės archaiškumas ir jos reikšmė indoeuropiečių kalbų sakinio raidos tyrinėjimui.

Džiaugdamiesi šiuo dideliu ir lietuvių kalbotyrai svarbiu darbu norėtume palinkėti autoriui ir toliau taip pat sėkmingai dirbti baltistikos baruose.

V. Ambrazas

Laumane B. *Zvejvietu nosaukumi Latvijas PSR piekrastē.*

Rīga.: Zinātne, 1987. 170 p.

Monografijoje išanalizuoti Latvijos TSR jūros pakrančių žvejybos vietų pavadinimai. Pateikta jų struktūrinė ir etimologinė analizė. Apžvelgtos paralelės su žvejybos vietų nomenklatūra estų (lybių), lietuvių ir lenkų kalbose. Padarytos išvados, be kita ko, bus reikšmingos tiriant šio regiono tautų bendravimo ir kultūros istorijos problemas. Iš viso knygoje nagrinėjama apie 700 žvejybos vietų pava-

dinimų, kurių didžiąją dalį iš žvejų lūpų užrašė pati autorė. Ji šia tema anksčiau yra paskelbusi straipsnį „Семантика и структура названий тоней побережья Латвийской ССР“ (knygoje „Baltu valodas senāk un tagad“. Rīga, 1985. P. 115–127).

Įvade (p. 5–10) apžvelgti šaltiniai ir darbo uždaviniai. Toliau eina skyrius apie nagrinėjamų pavadinimų struktūrą (p. 11–21).

Išskiriamos dvi pagrindinės jų grupės: terminai, nurodantys žvejybos vietą pagal įvairius orientyrus krante, ir tokie, kurie apibūdina pačią žvejybos vietą. Pirmoji grupė iš esmės dubliuoja pakrantės objektų esamus ar buvusių pavadinimus ir yra kilmės požiūriu antrinė. Antrąją grupę sudaro pavadinimai, charakterizuojantys žvejybos vietos konfigūraciją, geologines jūros dugno ypatybes, kokybinius vandens ir kitokius požymius, priklausymą atskiriems žvejams ir pan. Patys nagrinėjami žodžiai gali būti išvestiniai, taigi padaryti su priešdėliais ar priesagomis (tokių nėra daug) arba sudaro žodžių grupes ir sudurtinius žodžius. Pažymėtinos prielinksninės konstrukcijos, pvz., *Pa plekstēm* (pažodžiui 'po plekšnes'), *Uz cepli* ('į krosnį') ir pan. Jos dabar rodo tendenciją nykti. Toliau apžvelgiama žvejybos vietų pavadinimų semantika (p. 22–49). Į atskirą skyrių (p. 50–87) autorė išskiria tokius sudėtinius pavadinimus, kurių vieną dėmenį sudaro apeliatyvai – fiziografiniai terminai, pvz., *licis* 'įlanka', *plūdums* 'pliažas', *kalns* 'kalnas' ir pan. Jų per 40 ir sudaro neretai tam tikrus arealus, autorės detaliam aptariamus. Toliau pateikiamas atskirų pavadinimų etimologinis nagrinėjimas (p. 88–97). Iš jo matyti, kad daugelis terminų yra neabejotinai baltiškios kilmės, kai kurie perimti iš kuršių kalbos, pvz., *krants*, *lunka* 'maža įlanka', *mare* 'įlanka', vienas kitas lietuvių kilmės (*leņķe*, *sēķis*). Iš nebaltiškios kilmės terminų daugiausia germanizmai (paprastai iš vokiečių žemaičių kalbos) ir finizmai (iš estų, lybių kalbų), dažniausiai vartojami kaip paraleliniai žodžiai šalia baltiškųjų. Atskirame skyriuje (p. 98–105) aptariamos nagrinėjamų pavadinimų paralelės Estijos, Lietuvos, Lenkijos atitinkamoje nomenklatūroje. Tasai aptarimas nėra išsamus dėl lyginamųjų duomenų trūkumo: autorės dispozicijoje tebuvo apie 50 estiškų, apie 90 lietuviškų¹ ir 251 lenkiškas pavadinimas. Vis dėlto autorė iškelia akivaizdžių tipologi-

nių sugretinimų, plg. la. *Akmināja*, lie. *Akmenė*, est. *Kivismaa*, le. *Kamień*, *W Kamienie*, vok. *Stein-Bank* ir kt. Kalbėdama apie nagrinėjamų terminų senumą (p. 106–112), autorė konstatuoja, kad pačios žvejybos vietos yra tokio senumo, kaip ir žvejybos verslas (žvejai minimi Rygos miesto dokumentuose nuo XIII a., žvejybos verslui skirti dokumentai išliko iš XVI a., Dauguvos žemupio žvejybos vietos žemėlapiuose fiksuojamos nuo XVII a.), nors didelė dalis nagrinėjamų pavadinimų yra daug naujesni, atsiradę palyginti neseniai. Jų kūryba tęsiama ir mūsų dienomis. Baigiamosiose išvadose (p. 113–121) autorė trumpai suformulavo svarbiausius tyrinėjimo rezultatus. Knygos pabaigoje pridėtas literatūros ir panaudotų šaltinių bei jų santrumpų sąrašas (p. 122–125), kiti sutrumpinimai (p. 126), nagrinėjamos leksikos rodyklės (p. 127–149), reziume rusų ir vokiečių kalbomis (p. 150–170).

Aptarta B. Laumanės monografija – didžiai vertingas latvių toponimikos veikalas, praturtinantis šios srities baltų kalbų tyrinėjimus.

Z. Zinkevičius

Latviešu valodas kontaktu pētījumi / Latvijas PSR Zinātņu akadēmija. A. Upīša Valodas un literatūras institūts / Atb. red. A. Blinkena. Rīga: Zinātne, 1987. 276 p.

Jau gal bus keliolika metų, kai kalbų kontaktų tema mūsų lingvistinių institucijų tematikoje užima privilegijuotą padėtį. Ir šis latvių kalbininkų darbų rinkinys – ne pirmasis, jų skirtas tai temai. Rinkinyje skelbiama 12 darbų: 10 straipsnių, recenzija ir per pastaruosius keturis dešimtmečius rinkinio tema pasirodžiusių publikacijų bibliografija. Autorių tėra 10 (dviejų įdėta po du darbus) – 8 moterys ir 2 vyrai, ir ši proporcija taip pat yra tipiškas rinkinio bruožas: jis pui-

¹ Nepanaudotas T. Buchienės darbas „Nazwy toni rybackich jeziora Gaładuś“. – *Onomastica*. T. XII, sąs. 1–2. P. 109–123.